

GEORGE ORWELL

ASPIDİSTRA

ROMAN

Çeviri: ŞEMSA YEĞİN

11.
BASKI

GEORGE ORWELL
ASPIDISTRA

Keep the Aspidistra Flying, George Orwell

© 1956, The Estate of the Late Sonia Brownell Orwell

© 2005, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları A.M. Heath & Co. Ltd. ve Anatolia Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2005

11. basım: Ekim 2016, İstanbul

Bu kitabın 11. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © Shutterstock

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-0571-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750705717

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

GEORGE ORWELL
ASPİDİSTRA

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Şemsa Yeğın

George Orwell'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, 1984

Hayvan Çiftliği, 2001

Burma Günleri, 2004

Paris ve Londra'da Beş Parasız, 2015

Boğulmamak İçin, 2015

Wigan İşkelesi Yolu, 2016

GEORGE ORWELL, 1903'te Hindistan'ın Bengal eyaletinin Montihari kentinde doğdu. Ailesiyle birlikte İngiltere'ye döndükten sonra, öğrenimini Eton College'de tamamladı. Gerçek adı Eric Arthur olan Orwell, 1922-27 yılları arasında Hindistan İmparatorluk Polisi olarak görev yaptı. Ancak, imparatorluk yönetiminin içyüzünü görünce istifaya geçti. 1950'de yayımladığı *Bir Fili Vurmak* adlı kitabı, sömürge memurlarının davranışlarını eleştiren makalelerin derlemesidir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru yazdığı *Hayvan Çiftliği*, Stalin rejimine karşı sert bir taşlamadır. Orwell'in en çok tanınan yapıtlarından *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, bilimkurgu türünün klasik örneklerinden biri olmanın yanı sıra, modern dünyayı protesto eden bir romandır. *Burma Günleri* ise, Orwell'in Burma'daki (bugünkü Myanmar) İngiliz sömürgeciliğini dile getirdiği ilk kitabıdır. Orwell, 1950'de Londra'da öldü.

ŞEMSA YEĞİN, ABD'de Amerikan Edebiyatı öğrenimi gördü. Yazarlık yaşamına 1960'lı yıllarda yaşadığı ABD, Kanada ve Afrika ülkelerinden *Cumhuriyet* ve *Hürriyet* gazetelerine gönderdiği yazı ve röportajlarla başladı. 1970'lerden bu yana çeviriyle uğraşan YeğİN, 1979'da TYS'nin Hasan Ali Ediz Edebiyat Çeviri Ödülü'ne değer görüldü. Jack London, Howard Fast, Maksim Gorki, Elias Canetti, George Orwell, Thomas Pynchon, José Saramago, Carlos Fuentes, Sigmund Freud, Erich Fromm, Robert Briffault'nun yapıtlarını dilimize kazandırdı.

İnsanoğlunun ve meleklerin diliyle konuşsam da, param olmadığından, ses üfleyen bir trompet ya da çınlayan bir çembalo konumundayım. Geleceği görme, bütün gizemleri ve bütün bilgileri anlama yetim olsa da, dağları yerinden oynatacağıma inansam da param yoksa, bir hiçim. Bütün varlığımı yoksulları doyurmaya adasam da, yakılmak üzere bedenimi sunsam da, param yoksa, bunların bana hiçbir yararı yok. Para çok acı çeker, naziktir; para kıskanmaz; para kendini övmez, şişinmez, uygunsuz davranmaz, kendini düşünmez, kolay aldanmaz, kötü şey düşünmez; eşitsizlikten hoşlanmaz, ama hakikatle çoşar; her şeye katlanır, her şeye inanır, her şeyi umar, her şeye dayanır... Ve şimdi, inanç, umut ve para hüküm sürmekte; bu üçü egemen; ama içlerinde en yücesi, para.

PAULUS'TAN KORİNTHOSLULARA
I. MEKTUP, 13 (uyarlanmış)

I

Saat iki buçuğu vurdu. Bay McKechnie'nin kitapçı dükkânının arka tarafındaki küçük büro bölümünde, Gordon –Comstock ailesinin son üyesi, yirmi dokuz yaşında ve de şimdiden yaşlanmış görünen Gordon Comstock– masanın üzerine yayılmış, dört penilik bir Player's Weights paketini başparmağıyla açıp kapamaktaydı.

Daha uzaktaki bir başka saatin –caddenin karşı tarafındaki Prince of Wales'in saatinin– ding dongları durgun havayı titretti. Gordon isteksiz bir çabayla doğrudu ve sigara paketini cebine koydu. Bir sigara içmek için neleri vermezdi. Ancak sadece dört sigarası kalmıştı. Günlerden çarşambaydı ve cumaya kadar parası olmayacaktı. Gerek bu akşam, gerek yarın tütünsüz kalmak felaket olurdu.

Yarının tütünsüz saatleri şimdiden canını sıkılmış olarak kalktı ve kapıya doğru ilerledi – ufak tefek, cılız, ince kemikli, huysuz ve sıkkın adımlarla ilerleyen bir beden. Ceketinin sağ dirseği yırtıktı, ortadaki düğme düşmüştü; hazır alınmış flanel pantolonu lekeli ve ütüsüzdü. Üstten baktığınızda bile ayakkabılarının pençe isteğini anlayabilirdiniz.

Kalktığında pantolon cebindeki paralar şingirdadı. Orada tam tamına kaç para olduğunu biliyordu. Beş bu-

çük peni – iki buçuk peni, bir de üç penilik madeni para vardı. Durdu, o sefil üç peniliği aldı ve baktı. Canavar, beş para etmez şey! Onu alansa aptalın aptalı! Dün, sigara alırken oldu olay. Küçük tezgâhtar fahişesi “Üç peni vermemin sakıncası yok, değil mi efendim?” diye ötmüştü. O da almıştı elbet. “A, hayır hayır, hiç sakıncası yok!” demişti – aptal kafa!

Dünyada sadece, üçünü harcayamayacağı beş buçuk peniden başka bir şeyi olmadığını düşünmek yüreğini eziyordu. Çünkü, sonuçta üç peniyle ne alınabilir? Bozuk para değil bu, bir bilmecenin yanıtı. Bu parayı bir avuç bozuk para arasında değil de tek başına cebinden çıkardığında, çok gülünç duruma düşer insan. “Kaç para?” dersiniz. “Üç peni,” der satıcı kız. Sonra cebinizi arar, tarar, nihayet o saçma küçük şeyi dımdızlak, bir gazoz kapağı gibi tutarsınız parmaklarınız arasında. Satıcı kız burnuyla yoklar durumu. Dünyadaki son üç peninizi elinizde tuttuğunuzu şıp diye anlar. Kızın elinizdekine kaçamak bir bakış baktığını görürsünüz – hepsi bu mu, bu para Noel muhallebisinden mi çıkmış acaba demektedir içinden. Burnunuz havada dükkândan çıkararsınız, oraya da bir daha adım atamazsınız. Yok! Son meteliği harcamayacağız. İki buçuk peni kaldı – cumaya kadar iki buçuk peni.

Öğle tatili sularıydı, ya bir iki müşteri gelirdi ya da hiç. Yedi bin kitapla baş başaydı. Toz ve eski kâğıt kokan ve büroya açılan küçük karanlık bölüm tepeleme kitap doluydu, çoğu eskiydi, satılacak durumda değildi. Tavana yakın üst raflarda toplu mezarlarda sıra sıra dizilmiş tabutlar gibi yan yatmış uyuklamakta olan nesli tükenmiş A3 boyutunda ansiklopediler bulunuyordu. Gordon bitişik odaya kapı görevi gören tozla kaplı mavi perdeyi çekti. Diğerinden daha iyi aydınlanmış olan bu odada ödünç verilen kitaplar bulunuyordu. Kitap kurtlarının pek rağbet ettiği şu “iki penilik depozitosuz” kütüphaneye-

lerdendi burası. Raflarında roman dışında kitap yoktu elbet. Hem de ne romanlar! Ama bundan doğal ne olabilirdi?

Tam tamına sekiz yüz roman odanın üç duvarını tavana dek kaplıyordu; kitaplar, hafif uzun yuvarlak dik-dörtgen sırtlar, sıra sıra, sanki duvarlar dikine dönecek çok renkli tuğlalar için özel yapılmışçasına dizilmişti. Alfabetik olarak sıralanmışlardı. Arlen, Burroughs, Deeping, Dell, Frankau, Galsworthy, Gibbs, Prietley, Sapper, Walpole. Gordon onlara dışa vurmadığı bir nefretle baktı. Şu anda bütün kitaplardan, özellikle de romanlardan nefret ediyordu. Bütün bu rutubetli, hamur olmuş süpürüntünün bir arada durduğunu düşünmek korkunçtu. Yığılmış taşlara benzeyen donmuş kuyrukyacağı. Sekizyüz yağ dilimi, oluşturdukları dört duvar arasına –yığılmış taştan bir mahzene– Gordon’u tıkmıştı. Bunu düşünmek insanı çileden çıkarıyordu. Gordon perdeyle örtülen kapıdan dükkânın ön tarafına doğru ilerledi. Bunu yaparken eliyle saçlarını sıvazladı. Bir alışkanlıktı bu. Ne de olsa, cam kapının dışında kızlar bulunabilirdi. Gordon öyle ilk bakışta etkileyici bir tip değildi. Boyu bir altmış sekizdi, saçları genellikle fazla uzun olduğundan kafasının bedenine göre fazla büyük olduğu izlenimini uyandırıyordu. Ufak tefek oluşu neredeyse asla aklından çıkmazdı. Birinin kendisine baktığını hissettiğinde, anında dikelir, göğsünü ileri çıkarır, basit insanları arada bir kandıran bir sen-kim-oluyorsun havası estirirdi.

Ne var ki dışarda kimse yoktu. Ön oda, dükkânın diğer bölümlerinin tersine şıktı, pahalı görünümlüydü ve vitrindekiler dışında aşağı yukarı iki bin kitabı barındırıyordu. Sağ tarafta çocuk kitaplarının sergilendiği camlı dolap vardı. Gordon bakışlarını şömizi Arthur Rackham’ın abartılı çizgilerini taşıyan bir çocuk kitabından uzaklaştırdı; yaramaz çocuklar hatmi çalılıkla-

rında birine çelme takıyorlardı. Cam kapıdan dışarıya baktı. Kasvetli bir gündü, rüzgâr çıkacağa benziyordu. Gökyüzü kurşun rengindeydi, caddeye döşenmiş kaldırım taşları kaygandı. Aziz Andrew Günü’ydü, yani kasımın on üçü. McKechnie Kitabevi köşede, dört caddenin birleştiği biçimsiz bir meydandı. Solda kapıdan görülecek uzaklıkta büyük bir karaağaç yükseliyordu, şimdi yapraksızdı, sayısız dalları gökyüzünde solgun bir dantel oluşturuyordu. Karşıda, Prince of Wales’in bitişiğinde, yapım halindeki binaları çevreleyen tahta perdeler, şu ya da bu sentetik çerçöple bağırsaklarınızı perişan etmenizi öğütleyen hazır yiyeceklerin ve reçetesiz ilaçların ilanlarıyla kaplanmıştı. Canavarı andıran taşbebek suratlarından – budala iyimserlikler fişkırان pembe, anlamsız suratlardan oluşmuş bir sergi görüyordunuz adeta. Gizli Sos, bilmem ne kahvaltı gevreği (“Çocuklar Kahvaltı Gevrekleri verilsin diye tepiniyor”), Kangru Şarabı, Vita-malt Çikolata, Bovex. Aralarında en çok Bovex, Gordon’un sinirine dokunuyordu. Gözlüklü, fare suratlı bir memur, kolalı saçlarla bir kafe masasında oturmuş, beyaz bir Bovex kupası elinde sırtıyordu. “Roland Butta Bovex’siz sofraya oturmaz” sloganı atılmıştı.

Gordon gözlerini kıstı. Kendi suratı, tozlu vitrin camında ona bakıyordu. İyi bir surat değildi bu. Otuzuna basmamıştı, ama şimdiden moruklamıştı. Acı, giderilmesi olanaksız çizgilerle dolu solgun bir yüzdü bu. Herkesin “iyi” dediği türden, yani yüksekçe alnı vardı gerçi, ama küçük sivri çenesi, yüzünü ovalden çok armut şeklinde gösteriyordu. Saçları sıçan tüyü rengindeydi, dağınıktı, ağzı sevimsizdi, ela gözleri daha çok yeşile çalıyor-du. Bakışlarını oradan uzaklaştırdı. Bugünlerde aynalardan nefret ediyordu. Dışarda hava soğuktu, kış ortası sanırdınız. Çelikten yapılma gürültülü bir kuğuyu andıran tramvay, caddeyi oluşturan kaldırım taşları üzerinde

homurdanarak kayıyordu, hızının yarattığı rüzgâr, ezik yaprakları savuruyordu. Karaağacın çıplak dalları sallanmakta, doğuya doğru itilmekteydi. Gizli Sos'un reklamını taşıyan posterin kenarı yırtılmıştı; bir kâğıt şerit, minik bir bayrak gibi çıldırasiya sallanmaktaydı. Sağdaki yan sokakta da, kaldırımın sınırını oluşturan karakavak ağaçları, rüzgâr çarptıkça başlarını eğiyorlardı. Berbat bir rüzgârdı bu. Esintisinde, tehdit eden bir hava vardı; kış öfkesinin ilk gürlemesiydi bu. Gordon'un aklında iki dizelelik bir şiir doğum sancıları çekmekteydi.

Sertçe savuran bilmem ne rüzgâr – örneğin tehditkâr rüzgâr? Yok, eğilen karakavaklar daha iyi. Eğilenle ürküten arasındaki ses benzerliği daha mı iyi yoksa? Neyse, daha yeni soyunmuş, eğilen kavaklar. Güzel.

Sertçe savuruyor ürküten rüzgâr
Daha yeni soyunmuş eğilen kavakları

Güzel. Rüzgâr sözcüğüne kafiye bulmak kolay değil; gerçi, Chaucer'den bu yana her ozanın kafiye bulmakta zorlandığı sözcükler var. Bu arada Gordon'un aklındaki esin tükendi. Paraları cebinde çevirdi. İki buçuk peni ve bir üçlük – iki peni bir de yarım peni ve üçlük. Canı müthiş sıkılıyordu. Kafiyelerle, sıfatlarla arası iyi değildi. Cebinde iki buçuk peni varsa iyi olmaz elbet.

Gözlerini yine karşıdaki posterlere çevirdi. Berbat şeylerdi bunlar. Onlardan nefret etmek için kendine özgü nedenleri vardı. Öylesine, mekanik bir şekilde okudu sloganları. "Kanguru Şarabı – Britanyalılar için ideal şarap." "Gizli Sos kocanızı mutlu eder." "Bir Vitamalt al, bütün gün yürü!" "Entelektüel misiniz? Nedeni kepek-tir." "Çocuklar kahvaltı gevreği verilsin diye tepiniyor." "Piyore mi? Bana göre değil!" "Roland Butta, Bovex'siz sofraya oturmaz."

Hah! Bir müşteri – ya da en azından potansiyel müşteri. Gordon doğruldu, dikeldi. Kapının yanında durunca kimseye görünmeden vitrinin önünde olup biteni yandan da olsa görebiliyordunuz. Gordon potansiyel müşteriyi inceledi.

Halim selim görünümlü, orta yaşlı bir adamdı, siyah takım elbise giymişti, başında kasket, elinde şemsiye ve çanta vardı – taşra avukatı ya da sicil memuru olsa gerek. Soluk renkli iri gözlerle vitrine bakıyordu. Yüzünden suçluluk duygusu akıyordu. Gordon adamın bakışlarını izledi. Ha! Mesele anlaşıldı! Adam ta köşedeki ilk baskı D.H. Lawrence'lara göz koymuştu. Üzerlerinde kir pas arıyordu elbet. Lady Chatterley'yi uzaktan duymuştu. Yüzü kötü, diye düşündü Gordon. Solgun, sarkık, asık, çizgileri hiç düzgün değil. Görünüşe bakılırsa Galli. En azından tutucu değildir. Ağzının çevresinde aşağı doğru sarkmış çizgiler var. Köyünde yerel Safiyet Derneği ya da Sahil Koruma Komitesi (lastik tabanlı pabuç, elde fener, kumsalda öpüşen çiftleri mıhlama işi) başkanı, şimdiyse kent sarhoşu. Gordon içeri gelse keşke, dedi içinden. Ona bir adet *Âşık Kadınlar* satayım. Nasıl da şaşırır!

Ama hayır! Galli dava vekilinde o yürek nerde. Şemsiyesini kolunun altına sıkıştırdı ve sırtını dönüp çekti gitti. Ama kuşkusuz bu gece karanlık, yüzünün kızardığını gizlediğinde, seks dükkânlarından birine sessizce girecek ve Sadie Blackeyes'ın *Bir Paris Manastırında*'sını alacak.

Gordon kapıdan çekildi, gene kitap raflarına döndü. Kütüphaneden çıkınca solunuza gelen raflarda yeni ve yeni sayılabilecek kitaplar duruyordu – cam kapıdan içeri bakanın dikkatini çekmeyi amaçlayan rengârenk bir bölüm. Dümdüz, yıpranmamış, lekesiz sırtları raflardan size kollarını açmış sanırdınız. “Beni al, beni al!” diyorlardı sanki. Baskıdan yeni çıkmış romanlar – gerdeğe girme-

miş gelinler gibi, bekâretlerini bozacak kâğıt açacağına uzanıyorlar – bir de basım öncesi inceleme kopyaları, genç dullar gibi, artık bakir değiller ama yine de çiçek gibiler, ve orda burda, yarım düzinelik takımlar halinde o acınası evde kalmış kızkuruları, uzun süredir korunmuş bekâretlerinin nöbetini hâlâ umutla tutan “artıklar”. Bunlar kötü anıları canlandırıyorlar. Kendisinin iki yıl önce yayınladığı o sefil ince kitap tam tamına yüz elli üç adet sattı, sonra “artıklaştı”; üstelik bir “artık” olarak bile satmadı. Gordon yeni kitapları geçti, yenilerin sağında dizilen ve aralarında daha çok elden düşme kitapların olduğu bölümün önünde durdu.

Sağda, şiir rafları bulunuyordu. Önündekiler karışık konuda çeşitli yazarların düzyazı kitaplarıydı. Yukarıdan aşağı doğru, temiz ve pahalıdan başlayarak dizilmişlerdi, göz hizasında ucuzlar, tepede ve en altta pırtık kitaplar vardı. Bütün kitapçı dükkânlarında yabancı bir Darwinci mücadele vardır; yaşayanların yapıtları göz hizasına yerleşir, ölülerin yapıtlarıysa en üstlere ya da en altlara dizilir – altlar cehennem, üstler taht misali, ama ne olursa olsun, göze çarpmamak bir konumda bulunmazlar. En alt raflarda “klasikler” Victoria çağının sonsuzluğa kavuşmuş canavarları sessizce çürümektedir. Scott, Carlyle, Meredith, Ruskin, Pater, Stevenson – yıpranmış geniş sırtlarından adlarını bile okuyamazsınız. Neredeyse görünmeyen üst raflarda düklerin tıknaz biyografileri uyumaktadır. Onların altında hâlâ satılması umulan, dolayısıyla uzanılacak yerlere konulmuş “dini” kitaplar vardır – bütün dinler ve mezhepler ayırım gözetilmeksizin yan yana yığılmıştır. *Ruhların Elleri Bana Dokundu*’nun yazarından *Öteki Dünya*. Dean Farrar’dan *İsa’nın Hayatı*. İlk Rotaryen İsa. Peder Hilaire Chestnut’ın son kitabı – Katolik propagandası. Din her zaman satar, yeter ki kitapta duygusalılık olsun. Aşağıda, tam tamına göz hizasında

çağdaşlar durmaktadır. Priestley'nin en son kitabı. Tekrar basımı yapılmış önemsiz kitaplar. Herbert, Knox ve Milne'den "mizah" kitapları. Bazı entel kitaplar da var burada. Hemingway'den ve Virginia Woolf'dan bir iki roman. Lytton Strachy taklidi basit biyografiler. Eton'dan Cambridge'e, Cambridge'den edebiyat eleştirilerine incelikle süzülen, burunları havada, cebi dolu genç canavarların satışı garantili ressamlar ve ozanlar üzerine yazdıkları şık, gösterişli kitaplar.

Kitaplardan oluşan duvarlara donuk gözlerle baktı. Eskisinden de yenisinden de, entelektüelinden de ahmağından da, lüksünden de yırtığından da – hepsinden nefret ediyordu. Kendi kısırlığına hayıflanması için onlara bakmak yeterliydi. Sonuçta, o, sözümona bir "yazar"dı ve "yazmaz" bir haldeydi! Yayımlatmak sorunu değildi onunki, hiçbir şey ya da neredeyse hiçbir şey üretmiyordu. Bütün bu çerçöp raflara doluşmuştu – şöyle ya da böyle var olmaktaydılar; bir tür başarıydı bunlar. Dells ve Deepings bile yıllık ürünlerini veriyorlardı. Ama o en çok, değerli, "kültürel" kitaplardan nefret ediyordu. Eleştiri kitaplarıyla gerçek edebiyat ya da yazı sanatı kitapları. Hani şu paralı genç Cambridge hayvanlarının neredeyse uykularında yazdığı türden kitaplar – azıcık parası olsaydı bunları havada yazardı Gordon. Para ve kültür! İngiltere gibi bir ülkede parasız ne kadar şövalye olabilirsen, ancak o kadar kültürlü olabilirsin. Bir çocuğu sallanan dişini tutmaya yönelten türden bir güdüyle züppe görünümlü bir cilt –*İtalyan Barokunun Bazı Yönleri*– çekti raftan, açtı, bir paragraf okudu ve isteksizlik ve kiskançlık karışımı bir duyguyla geri koydu. O engin bilgi! O insanı çileden çıkararak bağa-çerçeveli-gözlük seçkinliği! Ve bu seçkinliğin ifade ettiği para! Çünkü sonuçta, bunun arkasında paradan başka ne olabilir? İyi eğitim için para, etkili arkadaşlar için para, rahatlık ve huzur için pa-

ra, İtalya'ya gitmeler için para. Kitapları para yazar, para satar. Bana doğruluk değil Tanrım, para ver, sadece para.

Cebindeki paraları şingırdattı. Neredeyse otuzuna gelmişti ve daha hiçbir şey başarmış değildi; akıtma hamurundan beter bir şekilde lök gibi yayılıp kalmış sefil bir şiir kitabından başka bir şey yoktu ortada. O günden beri, tam iki yıldır bir arpa boyu ilerlemeyen iğrenç bir kitabın labirentinde kıvranıyordu, üstelik akli başında olduğu anlarda bir arpa boyu ilerlemeyeceğini de biliyordu. Onu “yazmak” gücünden alıkoyan parasızlıktı, düpedüz, apaçık parasızlık. Bir muskaya tutunurcasına tutunuyordu bu fikre. Para, para, her şey para! Seni heveslendirecek paran olmadan tek kuruşluk bir romancı yazabilir misin? Yaratma, enerji, akıl, üslup, cazibe – bütün bunlar nakit parayla alınan şeyler.

Yine de, raflara göz gezdirirken kendini biraz avunmuş hissetti. Kitapların pek çoğu solmuş, okunmaz hale gelmişti. Sonuçta hepimiz aynı yolun yolcusuyuz. *Memento mori*. Çünkü seni de, beni de, Cambridge mezunu burnu havada delikanlıları da aynı ilgisizlik, aynı unutulmuşluk bekliyor – gerçi, Cambridgeli kibirli gençleri kuşkusuz daha uzun süre bekler ya, neyse. Ayaklarının yanı başındaki zamanın soldurduğu “klasikler”e baktı. Ölü, hepsi ölüydü. Carlyle, Ruskin, Meredith, Stevenson – hepsi ölü, tanrı onları çürütsün. Solmuş başlıklarına baktı. *Robert Louis Stevenson'ın Toplu Mektupları*. Ha, ha! İyi bu. *Robert Louis Stevenson'ın Toplu Mektupları!* Üst kapının kıyısı tozdan simsiyah olmuştu. Tozdan geldin, toza döneceksin. Gordon Stevenson'ın bez cildini ayağıyla ters çevirdi. Paran var mı paran, ondan haber ver! Bir zamanlar İskoç idiyisen bile, artık soğumuş etsin.

Çınn! Dükkân çanı. Gordon döndü. İki müşteri. Kütüphane müşterisi.

Dünyaya küsmüş, omuzları düşük, çöplükte yiye-

cek arayan çamura bulanmış bir ördeğe benzeyen aşağı sınıftan bir kadın, elinde hasır sepetiyle kararsız adımlarla sızdı dükkândan içeri. Peşinde etine dolgun küçük bir kırlangıcı andıran kırmızı yanaklı, ortanın da ortası sınıftan bir kadın vardı, gelen geçen entel olduğunu anlasın diye koltuğunun altına başlığı görünecek şekilde *Forsythe Ailesinin Destanı* adlı kitabı sıkıştırmıştı.

Gordon yüzündeki asık ifadeyi sildi. Onları kütüphaneye aboneleri için sakladığı aile doktoru içtenliği ve gülümsemesiyle selamladı.

“İyi akşamlar Bayan Weaver. İyi akşamlar Bayan Penn. Ne kötü bir hava!”

“Felaket!” dedi Bayan Penn.

Geçmeleri için yana çekildi. Bayan Weaver hasır sepetini baş aşağı etti ve Ethel M. Dell’in *Silver Wedding* kitabının sayfa uçları kıvrık bir kopyasını yere döktü. Bayan Penn’in parlak kuş gözleri kitabın üzerinde parlıyordu. Bayan Weaver’ın arkasından Gordon’a yaramazca gülümsedi – hani, iki entel arasındaki özel selamlaşma kabilinden. Dell! Ne kadar aşağılık! Şu aşağı sınıfların okudukları kitaplara bak. Gordon da kadına halden anlar bir tavırla gülümsedi. Entel entele gülümseyerek kütüphaneye bölümüne geçtiler.

Bayan Penn *Forsythe Ailesinin Destanı*’nı masanın üzerine koydu ve kırlangıç-göğsünü Gordon’a döndürdü. Gordon’a karşı her zaman yakın dostuymuş gibi davranırdı. Her ne kadar bir tezgâhtarsa da ona Bay Comstock derdi ve onunla edebî konuşmalara girişirdi. Aralarında aydınların masonvari dayanışmasına benzer bir ilişki vardı.

“Umarım *Forsythe Ailesinin Destanı*’nı beğenmişsinizdir Bayan Penn?”

“Ah, o kitap ne harikulade büyük bir eser, Bay Comstock! Biliyor musunuz, bununla dördüncü kez okumuş

oldum kitabı! Bir destan, gerçek bir destan!”

Bayan Weaver kitaplara bakınıyordu, ancak alfabetik sıralı olduklarını görece kadar akıllı değildi.

“Bu hafta ne alacağımı bilemiyorum, gerçekten bilemiyorum,” diye mırıldandı sarkık dudaklarının arasından. “Kızım Deeping’i oku deyip duruyor. Bayılıyor Deeping’e, kızım yani. Ama damadım – o da Burroughs’cu. Bilemiyorum.”

Burroughs adını duyunca Bayan Penn’in yüzü yamuldu. Herkesin anlayacağı bir tavırla Bayan Weaver’a arkasını döndü.

“Bence Bay Comstock, bu Galsworthy’de müthiş bir büyüklük var. Öylesine geniş kapsamlı, öylesine evrensel, öte yandan, aynı zamanda iliğine kemiğine dek İngiliz, *insancıl*. Kitapları gerçek *insan* belgeleri.”

“Priestley de öyle,” dedi Gordon. “Bence Priestley korkunç güzel bir yazar, öyle değil mi?”

“Ah, evet. Öyle büyük, öyle geniş, öylesine insancıl! Ve öylesine vazgeçilmez derecede İngiliz!” Bayan Weaver dudaklarını büzdü. Bunların ardında tek başlarına duran üç sarı diş bulunuyordu.

“Sanırım belki de bir Dell daha alsam iyi olacak,” dedi. “Başka Dell’iniz var, değil mi? Doğrusu Dell okumaktan çok hoşlanıyorum, ne yalan söyleyeyim. Kızıma diyorum ki, ‘Deeping’lerin de senin olsun Burroughs’ların da. Sen bana Dell ver,’ diyorum.”

Gel Dell gel! Gelsin dükler zangoçlar! Bayan Penn’in gözleri entel ironisi sinyalleri veriyordu. Gordon onun sinyaline karşılık verdi. Bayan Penn’i yabana atmamalıydı! İyi ve daimi müşteriydi ne de olsa.

“Ah, elbet Bayan Weaver. Bir raf dolusu Ethel M. Dell’imiz var. *The Desire of His Life*’ı ister misiniz? Yoksa okudunuz mu? *The Altar of Honour*’a ne dersiniz?”

“Acaba Hugh Walpole’un son kitabı var mı?” dedi

ordan Bayan Penn. “Epik bir şeyler, *büyük* bir eser okuma havamdayım bu hafta. Bakın, Walpole bence gerçekten *büyük* bir yazar, bence Galsworthy’den sonra o gelir. Garip bir *büyük*lük var onda. Aynı zamanda da müthiş bir insancılık.”

“Ve vazgeçilmez derecede İngiliz!” dedi Gordon.

“Ah, elbet! Vazgeçilmez derecede İngiliz!”

“Galiba ben yine *The Way of an Eagle*’ı alacağım,” dedi Bayan Weaver sonunda. “İnsan *The Way of An Eagle*’dan hiç bıkmıyor, sizin için de öyle değil mi?”

“Gerçekten de şaşırtıcı derecede popüler,” dedi Gordon diplomatik bir tavırla; bu arada gözü Bayan Penn’deydi.

“Ah, evet, şaşırtıcı!” diye yankıdı Bayan Penn alaycı bir anlatımla ve Gordon’a bakarak.

İkişer penilerini aldı ve Bayan Penn’i Walpole’un *Rogue Herries*’i, Bayan Weaver’ı da *The Way of An Eagle* ile mutlu bir şekilde uğurladı.

Sonra hemen sallana sallana arkaya, diğer odaya geçti ve şiir raflarına yöneldi. Bu raflarda büyüleyici bir melankoli gizliydi ona göre. Kendi sefil kitabı da oradaydı – tepelerde elbet, satılamazların arasında. *Mice*, yazar Gordon Comstock; kırka otuz santimlik, sekiz sayfalık araya sıkışmış, üç şilin altı penilik bir şey – şimdi bir şiline indirilmiş fiyatı. *The Times Edebiyat* eki “çok büyük bir gelecek” vaat ettiğini açıkladı ama hakkında yazı yazan on üç akıllıdan hiçbiri kitabın adındaki ince ironiyi görmedi. McKechnie Kitabevi’nde çalıştığı iki yıl boyunca, tek bir müşteri, tek bir tanrı kulu, *Mice*’ı rafından bir kez olsun indirtmedi.

On beş yirmi raf dolusu şiir kitabı vardı. Gordon onlara sinirleniyordu. Çoğu patlayamamış bombalar gibiydi. Göz hizasından biraz yukarda, dünün ozanlarının, gençliğinin yıldızlarının bulunduğu göklere ve unutul-

muşluğa doğru yol alıyorlardı. Yeats, Davies, Housman, Thomas, De la Mare, Hardy. Ölü yıldızlar. Sönmüş yıldızlar. Onların altında, tam tamına göz hizasında, yanıp sönen, asla patlamayan maytaplar duruyordu. Eliot, Pound, Auden, Campbell, Day Lewis, Spender. Bu takım rutubetlenmiş maytaplara benzetilebilirdi. Sönmüş yıldızlar yukarda, nemli maytaplar aşağıda. Okunmaya değer bir yazar çıkacak mı bundan sonra? Lawrence fena değildi, Joyce ise sapıtmadan önce ondan da iyiydi. Zaten, okunmaya değer iyi bir yazarımız çıksa, çerçöpe boğulmuş halimizle onu görünce tanıyacak mıyız? Nerden tanıyacağız?

Çınn! Kapı çanı. Gordon döndü. Bir müşteri daha gelmişti.

Kiraz dudaklı, kolalı parlak saçlı yirmi yaşlarında bir genç, Nancy diye ad takılan efemineler gibi kırıtarak içeri daldı.

“İyi akşamlar, yardımcı olabilir miyim? Aradığınız belli bir kitap var mı?”

“Ah, hayıf, pek sayılmaz.” R’siz bir Nancy sesi. “Şöyle biğ bakabiliğ miyim? Vitğininiz çok ilgimi çekti. Kitap dükkânlağına hiç, ama hiç dayanmam! Bu yüzden daldım içeği – hi-hi-hi!”

Şimdi de dışarı dal Nancy. Gordon kültürlü bir gülüş güldü, hani iki kitapsever arasındaki ortak duygu gülümsemesi...

“A, lütfen buyrun, bakın. İnsanların kitapları karıştırmasından hoşlanırsınız. Şiir ilginizi çeker miydi acaba?”

“Ah, elbet! Şiiğe *bayılığım!*”

Elbet ya! Uyuz züppe yavrusu. Giysilerinde artist bozuntusu havası vardı. Gordon şiir raflarından “ince” bir kırmızı kitap çekti.

“Bu şiirler yeni çıktı. Belki ilginizi çeker. Hepsi çeviri – alışılmış türden şiirler değil. Bulgarcadan çevrilmiş.”

XX. yüzyıl edebiyatının en büyük isimlerinden biri olan George Orwell, her yapıtında kendi evrenini yeniden kurarak okurlara benzersiz bir bakış açısı sunar.

George Orwell, *Hayvan Çiftliği* adlı siyasî masalında, zorbalığa dönüşen Stalin yönetimini yerden yere vurmuş; ünlü eseri *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'te insanlığı belleksiz ve muhalefetsiz bir totaliter toplum tehlikesine karşı uyarıyordu. George Orwell, XX. yüzyıl edebiyatının temel taşlarından olan bu iki yapıtıdan önce yazdığı *Aspidistra* adlı romanında, sınıf atlama özentsindeki dar gelirli bir statü göstergesi olarak evlerinden eksik etmedikleri, çiçeksiz bir zambak türü olan aspidistrayı simgesel bir araç olarak kullanmış, 1930'lar İngilteresi'nde yaşanan sınıf atlama çabalarını benzersiz bir kara mizahla eleştirmiştir.

ISBN 978-975-07-0571-7

9 789750 705717